

Onemocnění štítné žlázy, nadledvin

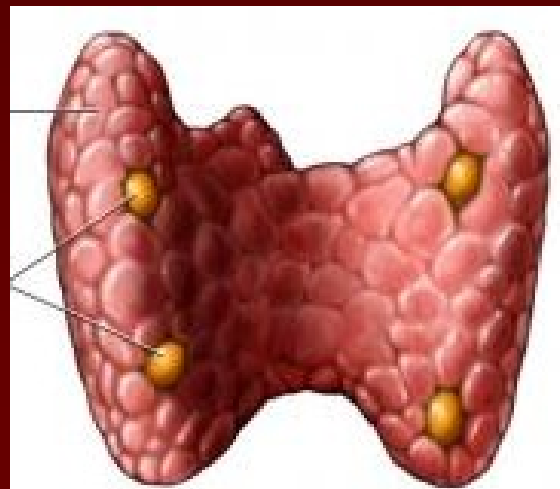
hypothyreóza
hypertyreóza
tyroiditidy
nádory štítnice
příštitná tělíska

Addisonova choroba
Cushingova choroba

Anatomicko-fyziologické poznámky

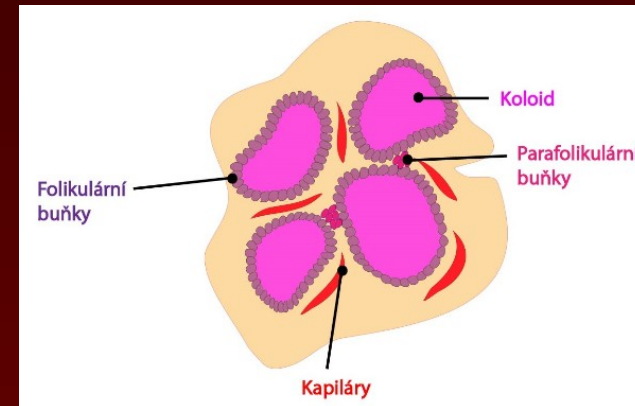
I

- ❑ největší endokrinní žláza
- ❑ vzniká z výchlípky parafaryngu
- ❑ obsahuje parafolikulární C-buňky (kalcitonin)
- ❑ nese příštitná tělíska (parathormon)
- ❑ secernuje tyroxin (T4) trijodtyronin (T3)



Anatomicko-fyziologické poznámky II

- ❑ základní funkční jednotkou je folikul vyplněný koloidem – obsahuje thyreoglobulin

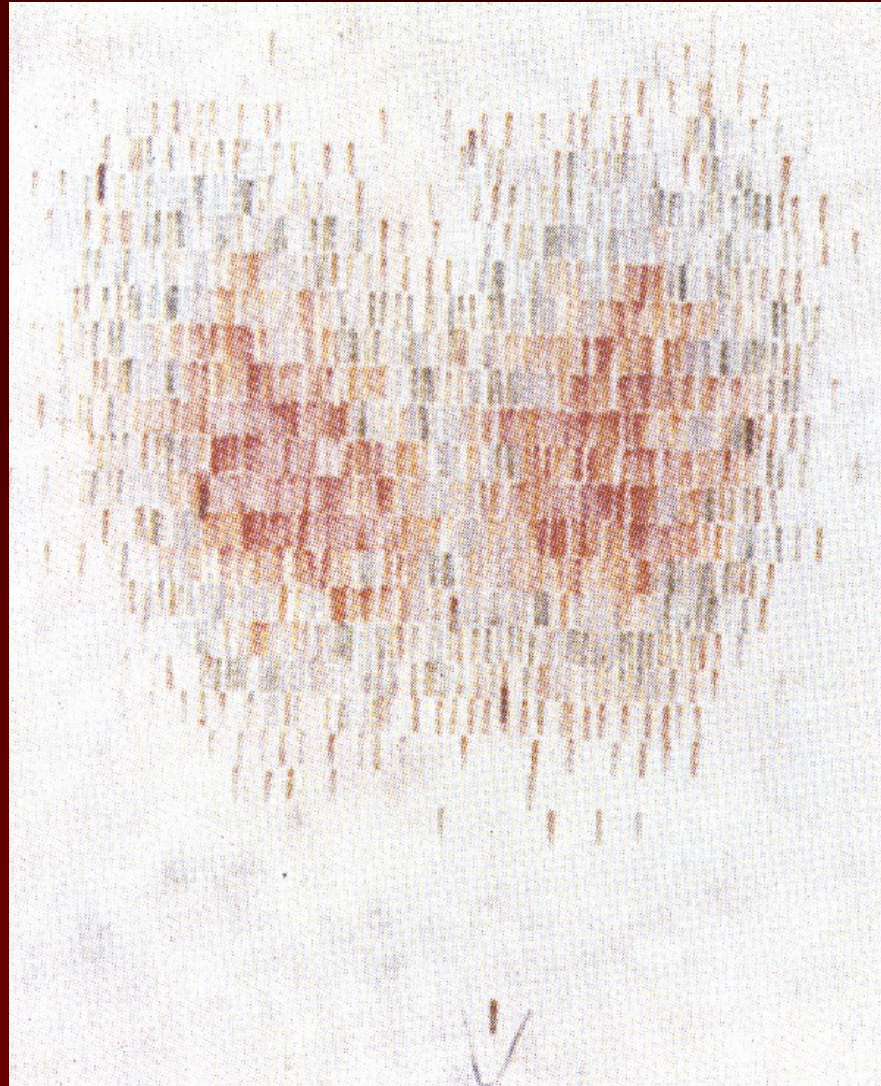


- ❑ sekrece je řízena hladinou hormonů, TSH, TRH, vliv má STH, ADH
- ❑ denní dávka jódu – 100-150ug, vyšší dávky tlumí činnost

Porucha sekrece

- může nastat na kterémkoli stupni
 - vychytávání jódu
 - snížená účinnost enzymů syntézy
 - nedostatečná tvorba thyreoglobulinu
 - nedostatečné uvolnění T3 a T4 z globulinu

Normální scintigram štítnice



Hypotyreóza

- syndrom vyvolaný nízkými hladinami hormonů štítnice
- plně rozvinutý stav – **myxedém**, častější u žen, nemusí být doprovázen strumou



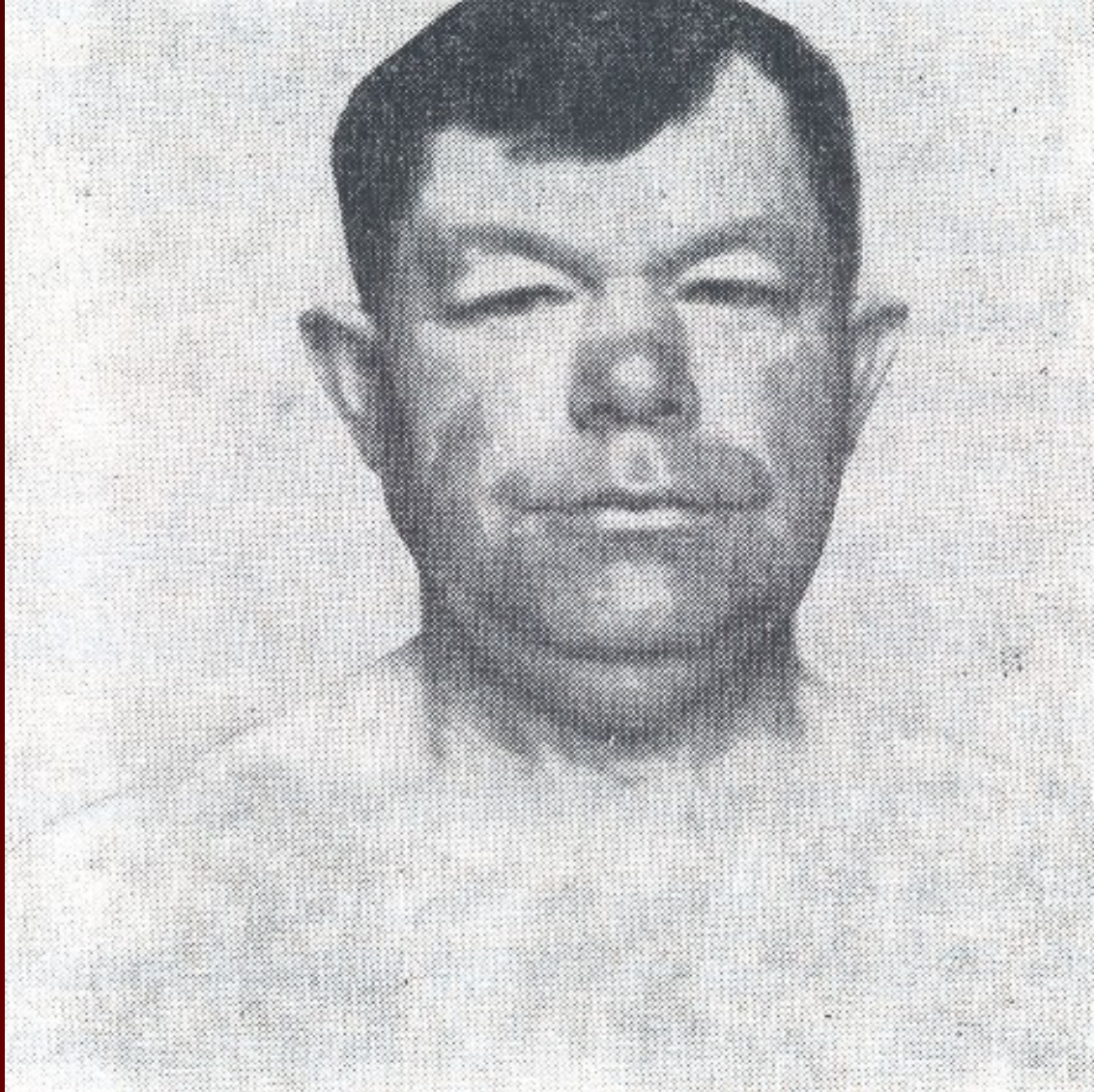
Možné příčiny hypotyreózy

- primární – vrozené vady, záněty, nedostatek jódu, strumigeny, léky – lithium, přebytek jódu, záření, léčba radioaktivním jódem, chirurgický zákrok
- sekundární – Sheehanův syndrom, tu hypofýzy, ozáření, neúčinný TSH, ozáření
- terciární – postižení hypotalamu – ozáření, ischemie, úrazy
- je popsána i rezistence tkání na hormony štítnice a produkce PL proti tkáním štítnice

Příznaky hypotyreózy

- klinický obraz – zpomalený film, zimomřivost, spavost, suchá ztluštělá kůže, prořídle suché vlasy, řídké obočí, odulý obličej, chraplavý hlas, mírný přírůstek hmotnosti, zácpa, myopatie, neuropatie, bradykardie, nízká voltáž EKG
- oligosymptomatické formy – někdy jen zácpa

Hypotyreóza



Pretibiální myxedém



Hypotyreóza III

- ❖ laboratorní **diagnostika** – hladiny hormonů (snížení T3, T4, zvýšení TSH), zvýšení cholesterolu, LD, CK, anémie, rozšíření srdečního stínu
- ❖ **léčba** – substituce pomalu stoupající dávkou – hrozí nebezpečí zhoršení ICHS
- ❖ T4 v dávce 200-400ug denně, T3 v dávce 50-100ug – pružnější účinek, lze kombinovat
- ❖ kontrola účinku – hladiny hormonů T3, T4, TSH, reflex Achillovy šlachy (RAŠ), BM

Hypothyreóza IV

- endemický kreténizmus – mentálně nedostatečné osoby narozené v oblasti nedostatku jódu – dříve Tyrolsko, Valašsko
- rysy - vpáčený kořen nosu, nízká hranice vlasů na čele, ztluštělá kůže, spasticita, hluchota, špatná artikulace až němota

Myxedémové koma

- ❑ mortalita až 50%, hypotermie (25°C), křeče, prohlubující se porucha vědomí, hypoventilace, acidóza, bradykardie, hyponatrémie diluční, hypotenze, hypokalémie
- ❑ léčba – 200-500ug T4, hypertonické roztoky NaCl, steroidy

Hypertyreóza

- ✓ zvýšená činnost štítnice – **tyreotoxikóza**, všechny stavy zvýšených hladin hormonů štítnice
- ✓ **příčiny**
- ✓ primární – Gravesova-Basedova nemoc – difúzní toxická struma, toxický autonomní adenom, T3 tyreotoxikóza
- ✓ sekundární – při subakutní tyreoiditidě uvolněním hormonů do oběhu, zhoubné nádory produkující hormon, adenomy hypofýzy

Struma



Hypertyreóza - efekty

- zvýšená potřeba kyslíku a obrát ATP
- organizmus pracuje neekonomicky – úbytek hmotnosti při vyšší dodávce potravy
- zvýšený bazální metabolismus
- zvýšená potřeba inzulínu, vitaminů, může být hyperkalcémie, hyperkalciurie

Graves – Basedowa choroba

- nejčastější forma hypertyreózy
- příčina – tvorba autoprotilátek proti receptorům TSH – aktivují tvorbu stejně jako TSH
- klinické příznaky - triáda
 - exophtalmus – zbytnění tkání orbity, poruchy okohybných svalů
 - tachykardie
 - struma

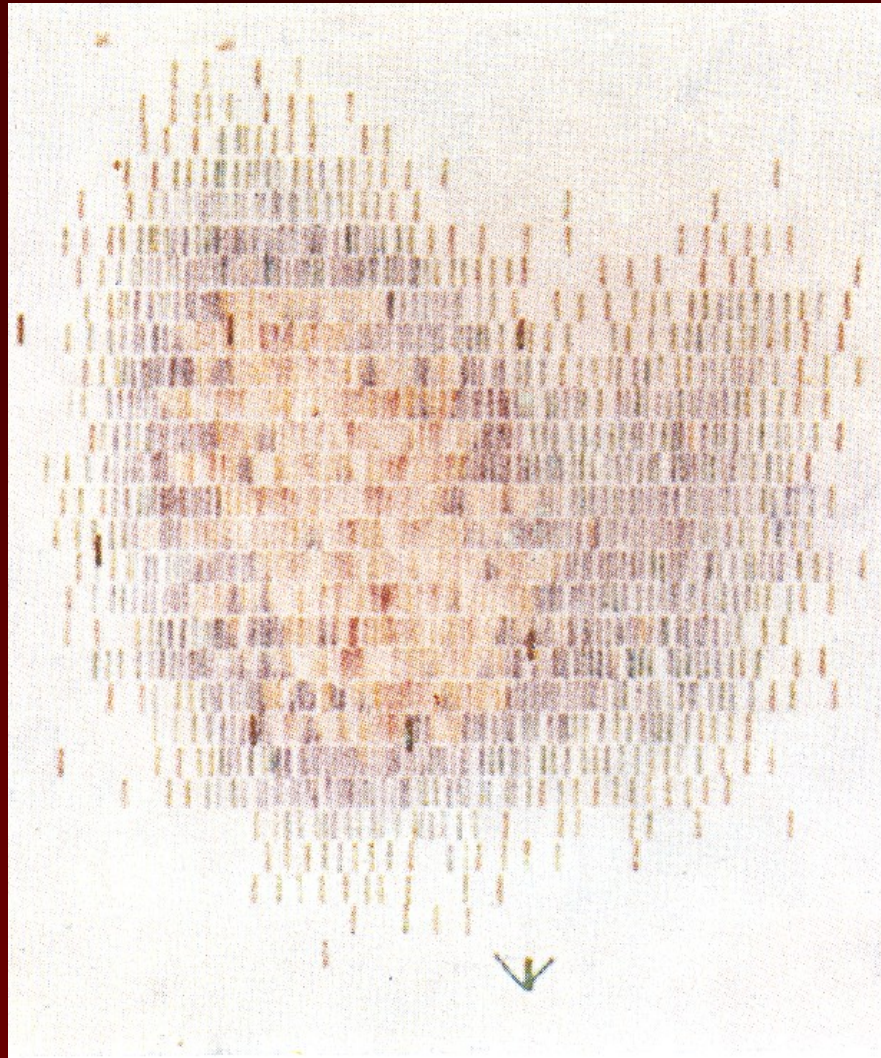
Exophtalmus



Graves – Basedowa choroba

- další příznaky
 - nervozita, předrážděnost, emoční labilita
 - nespavost
 - intolerance tepla, pocení – kůže teplá, vlhká, subfebrilie
 - palpitace, dušnost
 - hubnutí, vlčí hlad, průjmy
 - jemný drobný třes
 - důležité – **postižení srdce** – tendence k arytmiím, tachykardie i ve spánku, fibrilace síní
 - lokální – struma pulsující, vír, šelest

Scintigrafie štítnice při hypertyreóze – toxický uzel



Graves – Basedowa choroba

- laboratorní nálezy – vysoké hladiny hormonů, nízká hladina TSH, zvýšený BM, zkrácený RAŠ, zvýšená akumulace jódu
- léčba
 - medikamentózní – suprese štítnice – carbimazol event. s betablokátory, dodávka vitaminů
 - chirurgická – totální strumektomie – u častých recidiv
 - radiojod J131

Hypertyreóza



Toxický autonomní adenom

- na TSH nezávislý, nález shodný s Basedowou chorobou, vysoká kumulace jódu při scinti



Tyreotoxická krize

- život ohrožující komplikace při nedostatečně léčené toxikóze při zátěži – operace, trauma, stresy
- příznaky – nápadná tachykardie, hyperpyrexie, průjmy, zvracení, neklid, třes, malátnost, dezorientace, koma
- diagnostika – pouze hladiny
- léčba – vysoké dávky carbimazolu, Lugolův roztok do infuze

Příznaky hypertyreózy jsou

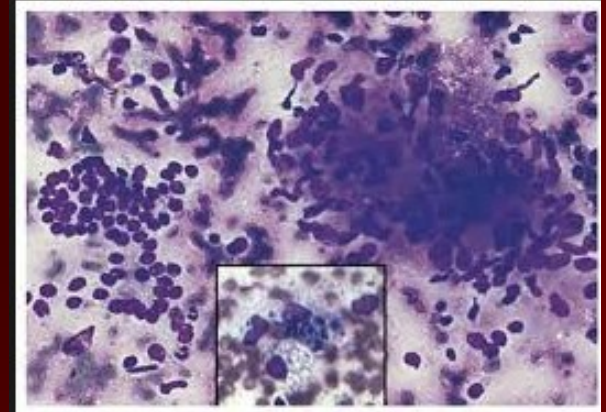
- A) exophtalmus, tachykardie, zácpa
- B) exophtalmus, tachykardie, průjem
- C) zimomřivost, tachykardie, průjem
- D) nesnášenlivost tepla, bradykardie, zácpa

Příznaky hypertyreózy jsou

- A) exophtalmus, tachykardie, zácpa
- B) exophtalmus, tachykardie, průjem
- C) zimomřivost, tachykardie, průjem
- D) nesnášenlivost tepla, bradykardie, zácpa

Zánětlivá postižení štítnice

- Hashimotova tyreoiditida
- chronická lymfocytární infiltrace, porucha imunitního dozoru, sdružena s jinými autoimunitními chorobami – myastenia, chronická aktivní hepatitida, perniciózní anémie
- příznaky – tuhá nebolestivá struma, narůstání příznaků hypertyreózy
- léčba – hormony štítnice, glukokortikoidy, chirurgické řešení výjimečně



Subakutní tyreoiditida

- ❖ v souvislosti s infekcemi HCD, mikroabscesy v parenchymu štítnice, po zhojení intraparenchymová fibróza
- ❖ příznaky – náhle vzniklý bolestivý uzel, bolest se šíří za ucho, vadí při polykání a pohybech hlavy
- ❖ diagnóza – neakumulují jód
- ❖ léčba – ACP, glukokortikoidy, ATB nemají význam, onemocnění občas recidivuje

Eufunkční struma

- zvětšená štítnice s normální produkcí hormonů
- častá u dívek v adolescenci, později nodózní
- **léčba** – malé dávky hormonů štítnice, chirurgické řešení jen při závažnějších velikostech



Nádory štítnice

- benigní – epitelové – folikulární adenom
 - - neepitelové
- maligní – epitelové – karcinomy –
 - folikulární
 - papilární
 - anaplastický
 - medulární
 - - neepitelové - sarkomy

Nádory štítnice - příznaky

- ❑ pomalu rostoucí nebolestivý uzel, nepravidelných obrysů, prorůstající do okolí, někdy i bolestivost okolních tkání z útlaku, pozor chrapot!!
- ❑ **diagnóza** – scintigrafie, biopsie, laboratorně – nemá specifický nálezn, pouze u Ca z C buněk – zvýšení kalcitoninu
- ❑ **léčba** – chirurgická, radiojod, hormonální suprese, ozáření

Kalciotropní hormony

- **parathormon** – mobilizuje Ca z kostí, zvyšuje reabsorpci
- **kalcitonin** – inhibuje resorpci z kostí, podporuje vylučování močí
- **kalcitriol** – zvyšuje resorpci ze střeva a reabsorpci z moči, mobilizuje Ca z kostí
- hlavní místa působení
 - **kostní tkáň** – PTH a kalcitriol podporují mobilizaci Ca z kostí, kalcitonin ji tlumí
 - **střevo** – kalcitriol podporuje vstřebávání
 - **ledviny** – PTH tlumí zpětnou resorpci P, podporuje resorpci Ca, kalcitonin zvyšuje vylučování, kalcitriol podporuje resorpci

Příštitná tělíska

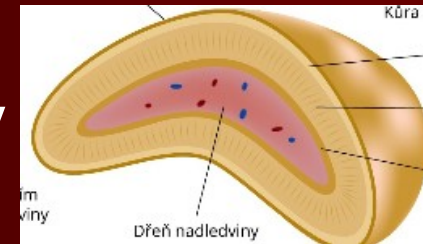
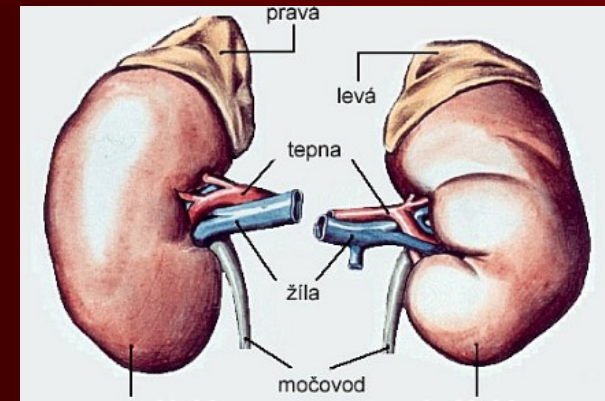
- obvykle 4, umístěna za horními a dolními laloky štítnice
- produkují parathormon
- **hypoparatyreóza** – nejčastěji tyreoprivní tetanie po chirurgickém zákroku na štítnici
- léčba – substituce
- **hyperparatyreóza** – nadprodukce parathormonu, nejčastěji adenom - vysoká hladina Ca, tendence k tvorbě močových kamenů, urychlení osteoporózy

Hypokalcémie



Nadledviny

- kůra nadledvin – tři vrstvy
 - glomerulosa – mineralokortikoidy
 - fasciculata - glukokortikoidy
 - reticularis - nadledvinové androgeny
 - **Glukokortikoidy**



- kortizol – denní sekrece 15-30mg, při zátěži až 300mg
- řízení sekrece – ACTH, dlouhodobá stimulace vyvolá zvětšení nadledvin, dlouhodobý pokles stimulace – atrofie nadledvin, sekrece ACTH řízena z hypotalamu, při poškození organismu z retikulární formace

Nadledviny - funkce

- účinky – permissivní činnost na mnoho pochodů v organizmu – glykogenolýza, vazokonstrikce, vliv cytokinů, působení erythropoietinu
- **za stressu** umožní přesun energie – spotřebovávají se tuky a bílkoviny, glukóza se šetří pro mozek, podporuje glukoneogenezu až s možností vyčerpání inzulárního aparátu – steroidní diabetes

Mineralokortikoidy

- aldosteron – denní sekrece 50-150ug
- **efekt**
 - renin-angiotenzin I a II – aktivován snížením krevního objemu, poklesem TK a ztrátou soli, angiotenzin II aktivuje přímo kůru nadledvin
 - pokles hladiny kalia v séru
 - vzestup hladiny sodíku
- účel – **zachování intravaskulárního objemu**

Androgeny

- DHEA – dehydroepiandrosteron – denní sekrece 15-30mg
- řízení – ACTH, dosud neznámé hypofyzární stimulatory, PRL
- účinky – virilizační, retence N, K, Na

Addisonova choroba

- nedostatečná činnost kůry nadledvin
- příčiny
 - dříve TBC
 - dnes nejčasteji autoimunitní
 - sekundární a terciární při poškození hypofýzy nebo hypotalamu
- příznaky – únavnost, slabost, adynamie, hyperpigmentace, hypoglykémie – přecitlivělost na inzulin, nebezpečí při operacích – **není rezerva sekrece**

Addisonova choroba



léčba – substituce 20-40mg denně, nutno
dodávat i mineralokortikoidy – 50-100ug

Addisonská krize

- ❖ Addisonská krize
- ❖ po náhlé zátěži adisonika
- ❖ po náhlém vysazení dlouhodobě podávaných glukokortikoidů
- ❖ příznaky – adynamie, bolesti břicha, nausea, zvracení, průjmy, hypotenze, tachykardie, šokový stav
- ❖ laboratorně – hyponatrémie, hyperkalémie, hypoglykémie
- ❖ léčba – doplnění steroidů, doplnění volumu

U Addisonovy choroby můžeme očekávat

- A) hypertenzi
- B) hypotenzi

U Addisonovy choroby můžeme očekávat

- A) hypertenzi
- B) hypotenzi

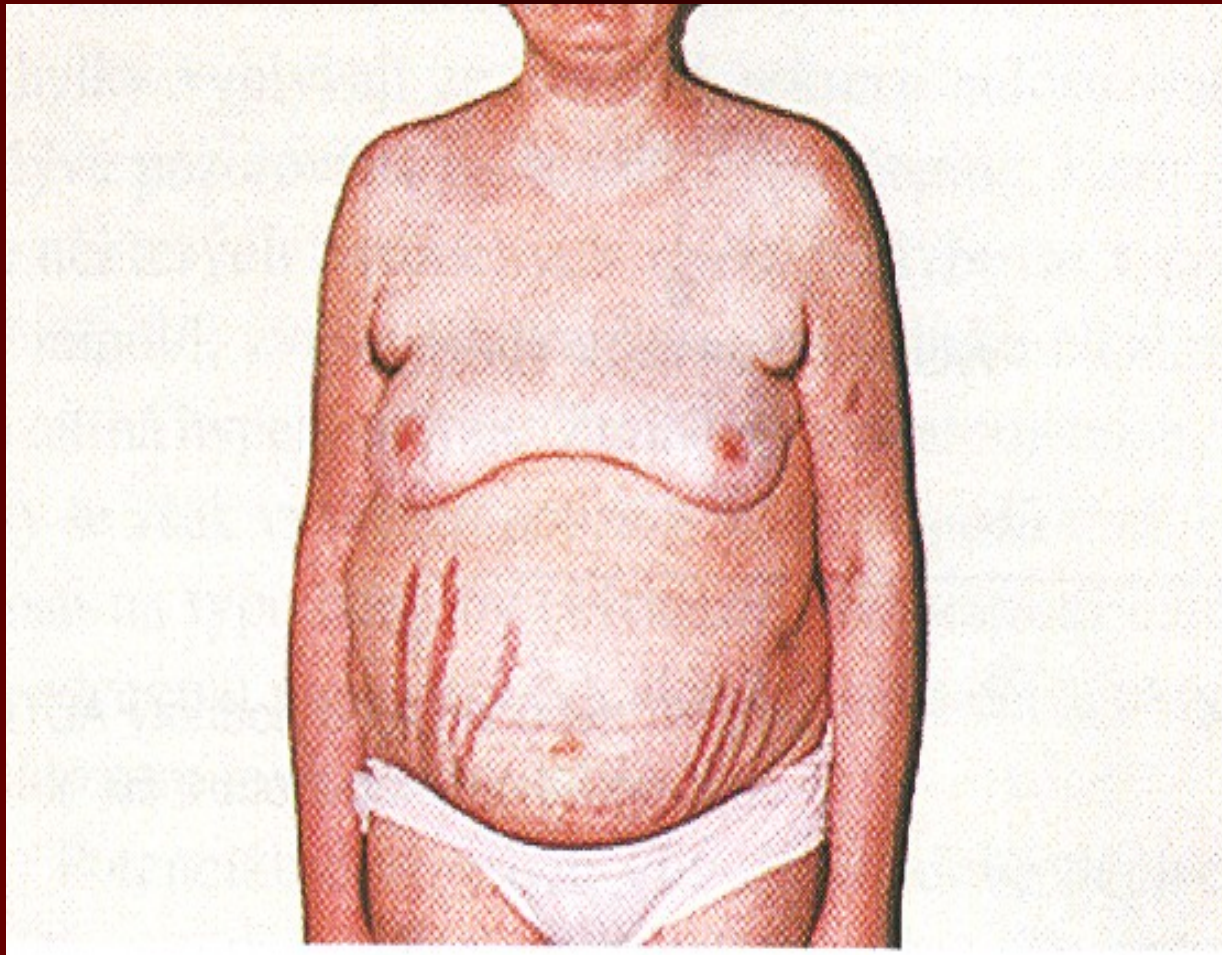
Hyperkorticizmus

- **Cushingův syndrom**
- nadbytek glukokortikoidů
- trunkální obezita, měsícovitý obličej, akné, striae, hypertenze, DM, bolesti v kostech, psychické změny
- příčina – většinou adenom kůry nadledvin, u sekundárních a terciárních nadprodukce ACTH nebo CRH
- **léčba** – chirurgická se substitucí
- podobné příznaky vyvolá léčba steroidy

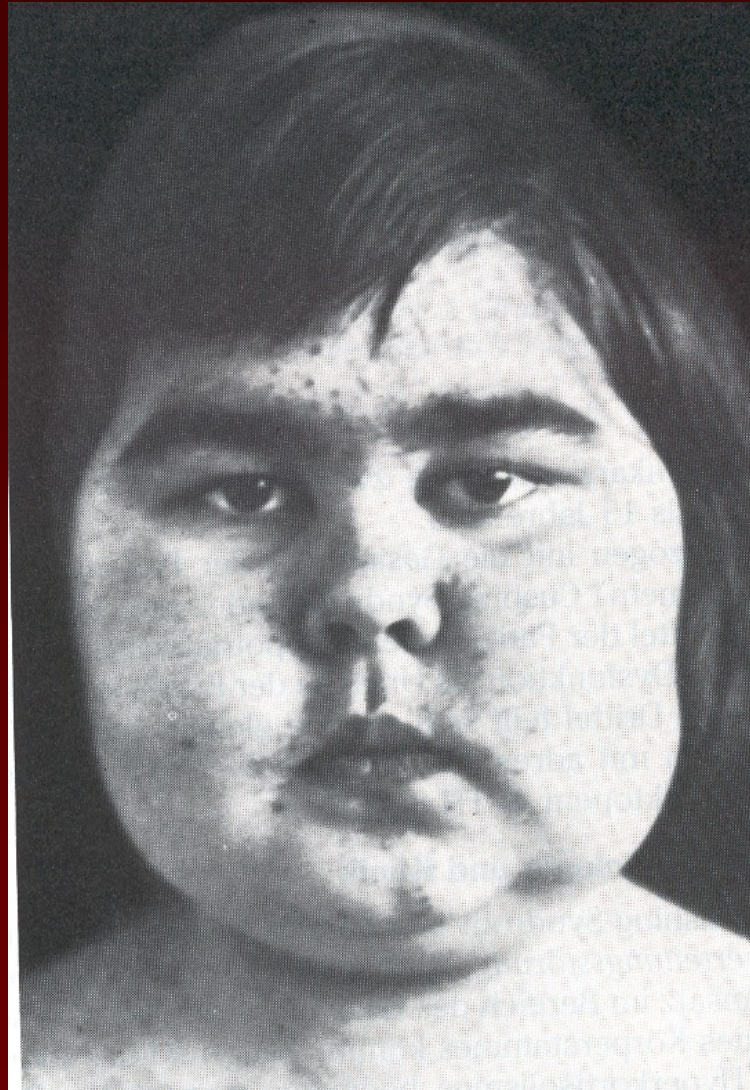
Cushingova choroba - striae



Cushingova choroba – trunkální typ obezity



Cushingova choroba – měsícovitý obličej



Hyperkorticizmus

- **Connův syndrom**
- nadprodukce aldosteronu
- hypertenze, bolesti hlavy, hypokalémie se svalovou slabostí a změnami na EKG
- příčina – také většinou adenom nebo hyperplázie kůry nadledvin
- léčba – chirurgická
- **sekundární hyperaldosteronizmus**
- u otoků, ascitu, dekompenzovaného diabetu, hypertenze, srdečního selhání – kde se část intravaskulárního prostoru přesouvá na třetího prostoru

Hyperkorticizmus III

- kongenitální adrenální hyperplázie
- nadprodukce nadledvinových androgenů
- děti ženského pohlaví – fuze labií, velký klitoris, mužský typ svaloviny, růst vousů, hrubý hlas, nevyvinou se mléčné žlázy, nedostaví se menses
- chlapci – urychlení růstu penisu a ochlupení, testes zůstávají malá, pseudopubertas praecox, macrogenitosomia praecox
- léčba – malé dávky glukokortikoidů sníží produkci ACTH

Nemoci dřeně nadledvin

Dřeň nadledvin

- hlavní hormony – adrenalin, noradrenalin
- ovlivňují vazomotoriku a funkci synapsí
- odbourání – působení monoaminoxidázy (MAO) a katecholometyltransferázy (COMT)
- feochromocytom – nádor z buněk secernujících katecholaminy, nejen ve dřeni nadledvin, ale i jiných gangliích (např. paraaortálně)

Hyperfunkce dřeně nadledvin

- **příznaky** – trvale nebo epizodicky vyšší TK, bolesti hlavy, pocení, palpitace, nausea, chvění, návaly horka
- laboratorně – zvýšené vylučování VMK, CT
- **léčba** chirurgická, u inoperabilních snaha o blokádu účinku

Stres – akutní fáze

- reakce na jakékoli poškození organismu
- cíle reakce
 - zajistit dostatečnou dávku energie – katecholaminy, glukagon, glukokortikoidy, STH
 - udržet vodní a elektrolytovou rovnováhu – aldosteron, ADH
 - boj proti infekci, udržení homeostázy IL-1
 - modulace bolesti – endorfiny
- je aktivován celý systém sympatoadrenální, hypotalamohypofyzární, imunitní

Gonády

- dvojí funkce - produkce pohlavních hormonů
- základní porucha při tvorbě zárodečných buněk – non disjunkce – trisomie XXX, ztráty – X0.
- při přítomnosti Y – vývoj mužských gonád
- při nepřítomnosti Y – vývoj ženských gonád
- obojí – pravý hermafroditismus – vzácné
- pseudohermafroditismus – častější – gonády jednoho pohlaví, vzhled druhého pohlaví
- předčasná aktivita gonád – pubertas praecox – před 8-9 rokem věku
- pseudopubertas praecox – při neadekvátní přítomnosti pohlavních hormonů jiného původu (léky apod.)

Gonády

- pubertas tarda – opoždění menarché do 16-17 let nebo vývoje mužského genitálu do 19-20 let
- mužské gonády – sekrece testosteronu v Leydigových buňkách, regulováno LH, anabolický efekt
- spermiogeneza – v Sertoliho buňkách, regulováno FSH, nutná přítomnost vysoké koncentrace testosteronu
- mužský pseudohermafroditismus – karyotyp 46 XY, ale ženský fenotyp, diagnostikováno až se nedostaví menses, nepřítomnost dělohy, testes v inguinách nebo v břiše, nereaguje na testosteron
- Klinefelterův syndrom – karyotyp 47XXY – azoospermie, malá testes, ženský eunuchoidní vzhled, lze léčit testosteronem

Gonády

- ženské gonády – ovaria zajišťují zrání oocytů a ovulaci, produkují příslušná množství estrogenů a gestagenů, regulováno FSH, LH
- zevní efekt – menstruační cyklus – folikulární fáze, ovulace, luteální fáze
- Turnerův syndrom – karyotyp 45 X0 – malý vzrůst, amenorrhea, infantilismus pohlavní
- předčasné selhání ovarií – menopauza před 40. rokem věku

Stein-Leventhalův syndrom

- syndrom polycystických ovarií – zvýšená produkce LH a ovariálních androgenů
- příznaky – neplodnost, hirsutismus, oligomenorrhea, obezita, cystická ovaria, zvětšená
- léčba – cyklická dodávka ovariálních hormonů

Kasuistika

- muž, 75 let, léčen pro ischemickou chorobu srdeční, hypertenzi, hyperlipidémii
- posledních několik týdnů úbytek hmotnosti pro průjmy, chuť k jídlu zachována, pacient není schopen definovat jídlo, které by průjmy ovlivňovalo
- vyšetřena stolice bakteriologicky – negativní
- Další vyšetření? Diagnóza? Léčba?

Kazuistika

- žena, 45 let, léčená hypertonička od 30 let, poslední 3 měsíce stavy náhle vzniklé bolesti hlavy nereagující na analgetika, doprovázené zčervenáním obličeje, pro neuspokojivý stav volána RZP – TK 230/140
- další postup?
- vyšetření?
- diagnóza?